

Wersja zanonimizowana

Tłumaczenie

C-865/19 – 1

Sprawa C-865/19

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Data wpływu:

27 listopada 2019 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Tribunal d'instance de Rennes (France)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

21 listopada 2019 r.

Strona powodowa:

Caisse de Crédit Mutuel Le Mans Pontlieue

Strona pozwana:

OG

[...] **WYROK z dnia 21 listopada 2019 r.**

[...]

W POSTĘPOWANIU POMIĘDZY:

STRONA POWODOWA:

CAISSE DE CREDIT MUTUEL LE MANS
PONTLIEUE [...], LE MANS [...] [Or. 2]

A:

STRONA POZWANA:

OG

[...] ST GRÉGOIRE, [...]

ZWIEZŁE PRZEDSTAWIENIE OKOLICZNOŚCI FAKTYCZNYCH I POSTĘPOWANIA, ŻADAŃ I ZARZUTÓW STRON

Zgodnie z aktem notarialnym sporządzonym w dniu 7 sierpnia 2008 r. CAISSE DE CRÉDIT MUTUEL LE MANS PONTLIEUE (bank spółdzielczy, zwany dalej „bankiem”) udzielił OG i PF:

- kredytu MODULIMMO w wysokości 80 275 EUR, podlegającego spłacie w 300 miesięcznych ratach, oprocentowanego według stopy oprocentowania wynoszącej 4,85%,

- nieoprocentowanego kredytu w wysokości 13 200 EUR, podlegającego spłacie w 96 miesięcznych ratach.

na zakup nieruchomości.

Nieoprocentowany kredyt został spłacony w lipcu 2016 r.

W związku z niespłaceniem szeregu rat, pismem poleconym za potwierdzeniem odbioru z dnia 26 kwietnia 2018 r. bank złożył oświadczenie o wypowiedzeniu umowy kredytu, skutkujące jej natychmiastową wymagalnością i zażądał zapłaty kwoty 78 080 EUR.

W dniu 11 maja 2018 r. OG i PF otrzymali wezwanie komornika do spełnienia świadczenia, poprzedzające wszczęcie wobec nich egzekucji komorniczej z ich majątku.

We wniosku z dnia 11 czerwca 2018 r., który wpłynął do tribunal d’instance de Rennes (sądu rejonowego w Rennes, Francja) w dniu 13 czerwca 2018 r., bank zażądał zajęcia wynagrodzenia OG do celów zaspokojenia wierzytelności w wysokości 78 602,57 EUR.

Taki sam wniosek został złożony wobec PF.

Rozprawa, która pierwotnie została wyznaczona na dzień 11 października 2018 r., została odroczona do dnia 20 grudnia 2018 r. w celu umożliwienia wierzycielowi wypowiedzenia się w kwestii ewentualnego dwuletniego terminu prekluzyjnego, mającej zastosowanie stopy procentowej i kwoty kapitału, którego spłaty zażądano.

Rozprawa została następnie odroczona do dnia 28 lutego 2019 r., aby umożliwić wierzycielowi przedstawienie wyjaśnień dotyczących ewentualnego błędu w rocznej stopie oprocentowania (RSO) wskazanej w umowie kredytu i w ofercie kredytu.

Pismem z dnia 24 grudnia 2018 r. sąd zwrócił stronom uwagę, że proporcjonalna RSO kredytu w wysokości 80 275 EUR wraz z opłatą wynoszącą 583 EUR, podlegającego spłacie w 96 miesięcznych ratach w wysokości 384,90 EUR oraz

w 204 miesięcznych ratach w wysokości 527,55 EUR, bez kosztów obowiązkowego ubezpieczenia w wysokości 22,76 EUR miesięcznie, obliczona zgodnie z metodą aktualizacyjną wynikającą z dekretu n° 2002-98 z dnia 10 czerwca 2002 r. i załącznika do niego, która podlega zastosowaniu w odniesieniu do wszystkich kredytów, wynosiła 5,364511%, a więc po zaokrągleniu do trzech miejsc po przecinku 5,365%, nie zaś 5,363%, jak wskazano w ofercie kredytu.

[...] [wzór do celów obliczenia stopy procentowej]

Sąd wskazał, że zagadnienie, czy w sytuacji gdy RSO wynosi 5,364511%, stopę oprocentowania ustaloną przez kredytodawcę na poziomie 5,363% można uznać za prawidłową, zasługuje na przedstawienie **[Or. 3]** TSUE, ponieważ zasada, którą należy stosować na potrzeby zaokrąglania RSO (od dnia 1 października 2016 r. RRSO), wynika z prawa wspólnotowego.

[...] [postępowanie krajowe]

W żądaniach sformułowanych na piśmie [...] Bank wnosi do sądu o:

- oddalenie wszelkich wniosków, zarzutów i żądań OG i PF;
- uznanie, że jego wniosek o zajęcie wynagrodzenia OG i FP jest dopuszczalny i zasadny;
- uznanie, że powództwo o zapłatę nie zostało wytoczone przez niego po upływie terminu prekluzyjnego do dochodzenia roszczenia;
- stwierdzenie, że dysponuje on tytułem wykonawczym;
- uznanie, że nie ma podstaw do obniżenia stopy procentowej określonej w umowie;
- wydanie postanowienia o zajęciu wynagrodzenia OG i PF w celu zaspokojenia jego wierzytelności ustalonej tymczasowo na dzień 11 czerwca 2018 r. na kwotę 78 663,46 EUR;

[...]

Bank sprzeciwia się skierowaniu [do TUSE] wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, o co wnioskuje OG i PF. Jego bowiem zdaniem podlegająca zastosowaniu zasada jest jasna, w szczególności w świetle orzecznictwa Cour de cassation (sądu kasacyjnego), który odmawia kredytobiorcy prawa do powołania się na błąd dotyczący RRSO, jeżeli nie wpływa on na wartość pierwszego miejsca po przecinku.

Twierdzi też, że OG i PF nie mogą powoływać się na nieważność RRSO ze względu na upływ pięcioletniego terminu prekluzyjnego, ponieważ rozpoczął swój bieg w dniu 7 sierpnia 2008 r., czyli w dniu sporządzenia aktu notarialnego.

Co do istoty bank uważa, że kredytobiorcy, którzy nie wykazali, iż dysponowali inną ofertą kredytu, nie ponieśli żadnej szkody.

Bank twierdzi ponadto, że dokonane przez niego obliczenia oparte na rocznej stopie procentowej podzielonej przez 12, przy uwzględnieniu zasady standardowego miesiąca, którą dopuszczają przepisy i orzecznictwo, nie są obarczone żadnym błędem, a metoda obliczania wskazana przez sąd, na którą powołują się OG i PF, nie ma zastosowania.

Bank uważa również, że jego powództwo nie zostało wytoczone po terminie, jest w pełni zasadne jeżeli chodzi o wskazaną w nim kwotę oraz sprzeciwia się wnioskowi o przyznanie dodatkowego terminu do spłaty kredytu. [Or. 4]

W żądaniach sformułowanych na piśmie OG [...], które obejmują również żądania PF [...], bank wnosi do sądu o:

przed wydaniem rozstrzygnięcia,

- skierowanie do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej – na podstawie stosownych przepisów prawa francuskiego – wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczącego wykładni dyrektywy 98/7/WE z dnia 16 lutego 1998 r.;

co do istoty sprawy,

- stwierdzenie nieważności postanowień umowy kredytu dotyczących odsetek;
- tytułem żądania głównego, stwierdzenie braku uprawnienia banku do odsetek i opłat oraz ustalenie wysokości wierzytelności na kwotę 33 179,98 EUR;
- tytułem żądania ewentualnego, zastąpienie określonej w umowie stopy odsetek odsetkami ustawowymi i zarządzenie potrącenia kwot należnych na poczet kapitału i należnych odsetek ustawowych z kwotą stanowiącą różnicę między kwotą odsetek już zapłaconych według stopy określonej w umowie a kwotą odsetek ustawowych, którą należy zastosować z mocą wsteczną;
- w każdym razie wyznaczenie im najdłuższych możliwych okresów spłaty oraz postanowienie, że w tym okresie od należnych kwot nie będą naliczane odsetki;

[...]

OG podnosi, że pięcioletni termin prekluzyjny rozpoczął swój bieg w dniu, w którym OG i PF dowiedzieli się o fakcie, na którym oparli swoje powództwo, tj. w dniu, w którym sędzia podniósł ten zarzut z urzędu. Dodaje, że RRSO wskazane w umowie ma, jak przypomniał TSUE, zasadnicze znaczenie,

i przypomina, że stopa ta jest z natury czynnikiem, który ma decydujący wpływ na decyzję konsumenta o zaciągnięciu kredytu.

UZASADNIENIE POSTANOWIENIA

W PRZEDMIOCIE BŁĘDU DOTYCZĄCEGO RRSO

1. W przedmiocie prekluzji zarzutu

Zgodnie z art. 122 code de procédure civil (kodeksu postępowania cywilnego) każdy zarzut zmierzający do stwierdzenia niedopuszczalności żądania drugiej strony, bez rozpatrzenia jego istoty, oparty na braku prawa tej strony do wniesienia powództwa wynikającym w szczególności z braku czynnej legitymacji procesowej, czy to z powodu braku zdolności sądowej, braku interesu prawnego, upływu terminu prekluzyjnego, upływu terminu zawitego lub powagi rzeczy osądzonej, stanowi bezwzględną przesłankę procesową.

Bank stoi na stanowisku, że kredytobiorcy nie mogą powoływać się na błąd dotyczący RRSO, ponieważ rozpatrywana umowa kredytu została zawarta w dniu 7 sierpnia 2008 r. [Or. 5]

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że wspomniany zarzut został uwzględniony przez sąd z urzędu, który w żadnym wypadku nie może zostać uznany za stronę. Zarzut prekluzji może bowiem zostać podniesiony tylko w odniesieniu do wytoczonego powództwa i do powództwa wzajemnego wytoczonego w odpowiedzi na to powództwo. Termin prekluzyjny ma zatem zastosowanie wyłącznie do stron sporu, a nie do sądu. Uwzględniając zarzut z urzędu, sąd podejmuje działanie w celu zapewnienia sytuacji zgodnej z prawem, nie działa on zatem jako strona i nie formułuje żadnego żądania. Nie można więc uznać, że ów zarzut jest „niedopuszczalny”.

Co więcej, jeśli chodzi o początek biegu terminu prekluzyjnego, sąd nie znajduje się w sytuacji identycznej z kredytobiorcą, który powinien był móc, przy założeniu, że jako świadomy konsument wystarczająco zna swoje prawa i obowiązki, wykryć w chwili podpisywania umowy naruszenie stosownych przepisów, i który dopuszczając do upływu terminu prekluzyjnego wykazałby się niedbalstwem. Ponieważ jest oczywiste, że sędzia zaznajamia się z tekstem umowy dopiero po wszczęciu postępowania, początek biegu podnoszonego terminu prekluzyjnego może zostać ustalony najwcześniej na dzień wniesienia powództwa.

Ponadto ustawodawca nie ograniczył uwzględnienia tego zarzutu z urzędu żadnym terminem. [...] [przebieg prac legislacyjnych]

Wreszcie, w świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej „nierówność występująca pomiędzy pozycją konsumenta i pozycją przedsiębiorcy może [...] zostać zrównoważona jedynie poprzez pozytywną interwencję niezależnego od stron umowy sądu krajowego rozpoznającego sprawę” (wyrok z dnia 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, pkt 66, 67), w związku z czym sąd winien uwzględnić z urzędu stwierdzone przez niego nieprawidłowości, w szczególności te najpoważniejsze (wyrok z dnia 16 listopada 2016 r., Home Crédit Slovakia, C-42/15, pkt 70, 71), przy czym prawo krajowe nie może mu tego zakazywać po upływie określonego terminu (wyrok z dnia 21 listopada 2002 r., Cofidis, C-743/00).

Stanowi to doskonały przykład rzetelnego procesu, jak również ilustruje rolę sądu, który w stosownym wypadku winien podjąć działania mające na celu kompensowanie słabości lub niewiedzy strony umowy.

Co się tyczy samych stron, należy przypomnieć, że powództwa wzajemne i zarzuty obrony są sformułowane w taki sam sposób wobec obu stron postępowania. Żądania dłużnika zmierzające wyłącznie do spowodowania oddalenia żądań przeciwnych stanowią zwykły środek merytorycznej obrony w rozumieniu art. 71 kodeksu postępowania cywilnego, na który nie ma wpływu termin prekluzyjny.

Podstawy uzasadniające utratę prawa do odsetek lub stwierdzenie nieważności RRSO wchodzą w zakres merytorycznej obrony, gdyż stanowią one zarzut mający na celu spowodowanie oddalenia żądania strony przeciwnej – po zbadaniu go co do istoty – jako bezzasadnego i to przynajmniej w części, czemu nie towarzyszy żądanie wzajemne zmierzające do zwrotu nadpłaty. [Or. 6]

Wreszcie, nie wykazano, że OG i PF, będący niedoświadczonymi kredytobiorcami, mogli sami wykryć błędy w obliczeniu RRSO, jak również stopy okresowej, które to błędy nie wynikają ze zwykłego nieuwzględnienia pewnych opłat, ale z ogólnego błędu w obliczeniach.

Nie można zatem powoływać się wobec strony pozwanej na prekluzję tego zarzutu.

Na tej podstawie zarzut niedopuszczalności należy oddalić.

2. W przedmiocie pytania prejudycjalnego

W załączniku II do dyrektywy 98/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 lutego 1998 r. zmieniającej dyrektywę 87/102/EWG w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących kredytu konsumenckiego określono wzór matematyczny, który należy stosować do obliczania RRSO, wskazano (uwaga d):

„Wynik obliczenia podaje się z dokładnością co najmniej do jednego miejsca po przecinku. Przy zaokrągłaniu wyniku do dziesiątego miejsca po przecinku stosuje się następującą zasadę: [j]eśli cyfra występująca po wybranym miejscu po przecinku jest równa lub większa od pięciu, cyfrę na wybranym miejscu po przecinku zwiększa się o jeden”.

Zasada ta została powtórzona w dyrektywie 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG, ostatnio zmienionej dyrektywą 2014/17/UE z dnia 4 lutego 2014 r. w sprawie konsumenckich umów o kredyt związanych z nieruchomościami, w następującym brzmieniu:

„Wynik obliczeń podaje się z dokładnością do co najmniej jednego miejsca po przecinku. Jeżeli cyfra występująca na kolejnym miejscu po przecinku jest większa lub równa 5, cyfrę poprzedzającą zwiększa się o jeden”.

W prawie krajowym wzór matematyczny, który bazuje na przepisach wspólnotowych, jest określony w załączniku do art. R 314–3 ex-R 313–1 III code de la consommation (kodeksu konsumenckiego), przy czym sama zasada zaokrągłania znajduje się w [lit. d)] tego załącznika (*„Wynik obliczeń podaje się z dokładnością do co najmniej jednego miejsca po przecinku. Przy zaokrągłaniu wyniku do dziesiątego miejsca po przecinku stosuje się następującą zasadę: jeżeli cyfra występująca na kolejnym miejscu po przecinku jest większa lub równa 5, cyfrę poprzedzającą zwiększa się o jeden”*). Do dnia 30 września 2016 r. przypomniana powyżej zasada zaokrągłania miała formalnie zastosowanie jedynie do kredytów konsumenckich, lecz orzecznictwo rozszerzyło ją na kredyty na zakup nieruchomości. Od dnia 1 października 2016 r. owo rozszerzenie w odniesieniu do kredytów na zakup nieruchomości zostało sformalizowane na mocy dekretu nr 2016–884 z dnia 29 czerwca 2016 r.

Jest oczywiste, że dwa zdania, z których składa się uwaga d) wzajemnie się uzupełniają: zdanie pierwsze (*„Wynik obliczeń podaje się z dokładnością do co najmniej jednego miejsca po przecinku”*) wymaga, aby wynik obliczeń zawierał przynajmniej jedno miejsce po przecinku: pojęcie „miejsca po przecinku” oznacza bowiem każdą z cyfr znajdujących się na prawo od przecinka, nie zaś konkretną wartość liczbową; pojęcie „z dokładnością” (któremu nie towarzyszy przymiotnik „matematyczny”) jest więc w tym pierwszym zdaniu synonimem „precyzji”.

[Or. 7]

Z kolei drugie zdanie (*„Przy zaokrągłaniu wyniku do dziesiątego miejsca po przecinku stosuje się następującą zasadę: jeżeli cyfra występująca na kolejnym miejscu po przecinku jest większa lub równa 5, cyfrę poprzedzającą zwiększa się o jeden”*) wprowadza zasadę zaokrągłania mającą zastosowanie w odniesieniu do ostatniego miejsca po przecinku (może to być miejsce pierwsze, jeżeli kredytodawca wymienia tylko jedno): wartość tę należy dostosować stosownie do wartości kolejnej następującej po niej cyfry po przecinku.

Taką interpretację podziela nie tylko większość doktryny, ale też Komisja Europejska, która jest autorem tej formuły [...]. [odniesienie do piśmiennictwa]

Cour de cassation (sąd kasacyjny) nie podziela tej wykładni. Jego zdaniem w pierwszym zdaniu tego artykułu („*Wynik obliczeń podaje się z dokładnością do co najmniej jednego miejsca po przecinku*”) wyrażenie „z dokładnością” odnosi się do matematycznej poprawności wyniku (nie zaś do liczby miejsc po przecinku), przy czym wskazane w nim miejsce po przecinku należy rozumieć jako wartość liczbową pierwszego miejsca po przecinku, a więc 0,1. Uważa on w związku z tym, że stopa oprocentowania wskazana w umowie kredytu jest prawidłowa, jeżeli różnica między tą stopą a stopą rzeczywistą jest „*niższa od wartości miejsca po przecinku, o którym mowa w art. R 313-J (obecnie art. R 314-3) kodeksu konsumenckiego*” (wyroki I izby cywilnej z dnia 26 listopada 2014 r., nr 13-23033 oraz z dnia 9 kwietnia 2015 r., nr 14-14216). Cour de cassation (sąd kasacyjny) zwyczajnie całkowicie ignoruje więc drugie zdanie uwagi d), myląc precyzję z poprawnością matematyczną w pierwszym zdaniu. Tymczasem taka interpretacja może prowadzić do zakłóceń konkurencji, zwłaszcza w przypadku kredytów na zakup nieruchomości: opierając się na przykładzie pochodzącym ze wspomnianego wyroku z dnia 9 kwietnia 2015 r. n° 14-14216, bardziej atrakcyjne jest bowiem przedstawienie oferty kredytu, którego stopa oprocentowania wynosi 5,79% (a nawet 5,75%, ponieważ nadal po zaokrągleniu daje to 5,8%) niż oferty kredytu, którego rzeczywista stopa oprocentowania wynosi 5,837% albo 5,84%, mimo że opłaty i wysokość rat są w rzeczywistości takie same. W przypadku kredytu na kwotę 500 000 EUR zaciąganego na okres 30 lat, potencjalny kredytobiorca będzie raczej skłonny zwrócić się do instytucji kredytowej oferującej kredyt, dla którego RSO (zaniżona) wynosi 5,75%, niż do instytucji kredytowej mającej w ofercie kredyty o (rzeczywistej) RSO wynoszącej 5,84%, ponieważ będzie uważał, że dzięki temu będzie mógł zaoszczędzić sporą kwotę (w rozpatrywanym przykładzie mógłby zaoszczędzić 8103,07 EUR na przestrzeni całego okresu kredytowania).

W rozpatrywanej sprawie oferta kredytu wskazywała RSO wynoszącą 5,363%, podczas gdy rzeczywista stopa oprocentowania wynosiła 5,364511%. Ponieważ różnica między nimi była mniejsza niż 0,1, przyjęta przez Cour de cassation (sąd kasacyjny) wykładnia uwagi d) oznaczałaby ważność zadeklarowanej stopy wynoszącej 5,363%, mimo że wartość wskazana na ostatnim miejscu po przecinku jest błędna. Tymczasem w przypadku kredytu na kwotę 80 275 EUR, którego spłata jest rozłożona na 300 miesięcy, kredytobiorca będzie raczej skłonny zwrócić się do instytucji kredytowej oferującej kredyt, dla którego RSO wynosi 5,363% niż do instytucji kredytowej mającej w ofercie kredyt o RSO wynoszącej 5,365%, ponieważ będzie uważał, że dzięki temu będzie mógł uzyskać oszczędności, bez względu na ich kwotę.

Biorąc pod uwagę praktyczne znaczenie wykładni zasady zaokrąglania zawartej w uwadze d) oraz fakt, że chodzi o tekst prawa [Unii] mający zastosowanie do udzielania wszystkich rodzajów kredytów, zarówno konsumenckich, jak i na

zakup nieruchomości, należy zwrócić się do TSUE z wnioskiem o dokonanie wykładni tej zasady.

Tymczasem Cour de cassation (sąd kasacyjny) odmawia zwrócenia się do TSUE w tym względzie. [...] [**Or. 8**] [...] [odesłanie do orzecznictwa]

W 2017 r., w podobnych sprawach, tribunal d'instance de Limoges (sąd rejonowy w Limoge, Francja) dwukrotnie zwrócił się do TSUE z pytaniem dotyczącym zasady zaokrąglania [...], lecz każdorazowo kredytodawcy cofali powództwo, woląc narazić się na poniesienie znacznych strat finansowych [...], niż ryzykować wydanie wyroku przez TSUE.

W konsekwencji należy zwrócić się do TSUE z nowym pytaniem prejudycjalnym.

Z POWYŻSZYCH WZGLEDÓW

Sąd rozpatrujący sprawę, wydaje orzeczenie wstępne, na mocy którego:

- **ODDAŁA** zarzut niedopuszczalności;
- **ZWRACA SIĘ** do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z następującym pytaniem prejudycjalnym:

Czy w sytuacji gdy rzeczywista roczna stopa oprocentowania udzielonego konsumentowi kredytu wynosi 5,364511%, wynikająca z dyrektyw 98/7/WE z dnia 16 lutego 1998 r., 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. i 2014/17/UE z dnia 4 lutego 2014 r. zasada, zgodnie z którą „Wynik obliczeń podaje się z dokładnością do co najmniej jednego miejsca po przecinku. Jeżeli cyfra występująca na kolejnym miejscu po przecinku jest większa lub równa 5, cyfrę poprzedzającą zwiększa się o jeden”, pozwala przyjąć, że wskazana w ofercie kredytu rzeczywista roczna stopa oprocentowania kształtująca się na poziomie 5,363% jest prawidłowa?

[...]